

„S ezzel a kör bezárult”

KISS OTTÓ SZÖVETEK CÍMŰ KÖTETÉRŐL

A mostanában elsősorban prózai írásokkal jelentkező Kiss Ottó első regénye (?) – az 1990-ben kiadott *Lopott levegő*, valamint az 1997-es *Visszafelé hull a hó* című verseskötvek után –, a szerző immáron harmadik kötete 1999-ben jelent meg a JAK-füzetek sorozatban. A kérdőjel helyénvalóságát az bizonyítja, hogy a *Szövetek* harmincegy fejezetének mindegyike egyetlen, gondosan megformált, simára csiszolt körmondat, s az egyes fejezeteket önálló kis novellákként is olvashatjuk – innen a műfaji meghatározás problémája.

A regény az intézetben, falun nevelkedett narrátor élőbeszédszerű elbeszélése gyermekkori élményeiről, első szerelméről, barátságokról, csalódásokról, ám jóval több egyszerű, felszínesen is követhető történetmesélésnél. Erről oly módon (is) gondoskodik a szerző, hogy az egyes kis történeteket nem logikai sorrendben, időrendben fűzi egymáshoz (egymásba), hanem a szigorú kronológiát, a valóságosan vagy csupán az emlékezetben megtörtént események időrendjét mellőzve. Ezért a fejezeteket folyamatosan, egymásból, de egymástól függetlenül is olvashatjuk. Ez a szerkesztés egyrészt a címnek felel meg, másrészt a regény mottójának.

A cím – *Szövetek* – ugyanis magára a regényre (szövegre) utal, pontosabban a regény szerkesztettségére, felépítésére, hiszen az egyes fejezetek összessége egységes egészet ad, szövetet, mely egyfelől olyan, mint a regénybeli Stanci nénié, azaz innen is onnan is nézhető (olvasható), kész alkotás, másfelől pedig élő, eleven: lüktet, folyamatos mozgásban van, az olvasás folyamán jön létre.

A regény mottója is – „*Minden úgy történik, ahogy meg van írva – olvasom*” – ebben az összefüggésben kaphat értelmet: egyrészt vonatkozik a regénybeli történés kuszaságára, mellyel az egykori események rendszertelen rendszerezettségét fejezi ki, másrészt pedig példabeszédszerű, transzcendens jelentéssel rendelkezik, mely összefügg a *Szövetek* számos helyén fellelhető bibliai utalásokkal (a tárcsás ember fekete könyvétől kezdve egészen Lisa, a narrátor szerelme hetedik napon való megpihenéséig), illetve egyéb mitológiai célzásokkal (az áhítattal szemlélt Vesta Vera nevetől a megtisztulás rituáléjának motívumáig), melyek alkalmazásával a szöveg elrugaszkodik az események közvetítette hétköznapiságtól.

Az egyes fejezetek struktúrája a szövegegész felépítésére emlékeztet. Minden mondat (novella) vége szoros kapcsolatban áll a következő mondat (novella) kezdetével: vagy a megelőző fejezetet záró szavakkal nyit a következő, vagy a tartalmat tekintve függenek össze a *Szövetek* egyes mondatai. Ez a szerzői eljárás a látszólag rendszertelenül egymás mellé állított fejezetek, a szövedarabok közötti egységet, kapcsolatot biztosítja. Ugyanakkor szá-

József Attila Kör Kijárat Kiadó
Budapest, 1999
98 oldal, 596 Ft

mos fejezet felépítése hátulról előre, mondhatni jelenből múltba halad: egy pillanat erejéig felvillantott szituációból jut el annak gyökeréig, mintegy az emlékezet újratereztető (il)logikája szerint. Ebben az összefüggésben pedig a regény túllép pusztán szórakoztató és sokszor didaktikusan bölcselkedő jellegén, és a gyermekkori élményekre való emlékezésnek, illetve ez emlékezés tematizálásának eszközüvé válik. E prózatechnika fényében lesz világossá a cím és a mottó sugallta szerkesztési eljárás.

Kiss Ottó érti, hogyan kell az olvasóban a ráismerés örömeit előidézni, melyet egy szöveg bizonyos elemeinek ugyanazon szöveg más pontjain (más köntösben, más kontextusban) való felbukkanása okoz. Tudja, hogyan kell a mű kulcsmotívumait úgy elrendezni, hogy a széjjelfeszített időkeretek ellenére a „tartalom” egységes legyen, és az egyes elemek műben történő elhelyezése a felismerés élményével érvényesüljön a szöveg adott helyén: az újra és újra felbukkanó tárgyakon, eszközökön túl a szereplők viszonylag szűk körére gondolhatunk, akiknek szerepe egyébként nincs kellőképpen „súlyozva”. A mérleg nyelve Stanci bácsiéktól hol Lisa, hol Höhn Tóni, a Delás gyerek vagy éppen Lisa új szerelme, az amerikai felé billen. Talán ez is oka annak, hogy a szerző nem aknázza ki megfelelően a groteszk szituációk forrásául szolgáló jeleneteket: Rózsa rendőr orrba vágása vagy a beszédes nevű Kondás Margit sztriptíze a szomszéd házában ezek közé tartozik. Kétségtelenül mulatságos részek, de nem „sütnek” úgy, mint amennyire ez érezhetően Kiss Ottó szándékában áll, aki ráadásul gyakran egyértelműen fed fel olyan, az addigi kontextusból teljesen világosan érzékelhető és kitetsző helyzeteket, állapotokat, melyeket célszerűbb lenne elhallgatnia vagy érzékeltetnie csupán. Kissé túlbeszéltnek érzem Lisa és a narrátor első szerelmes éjszakájának megjelenítését, különösen a párbeszédet az ártatlanság elvesztéséről, illetve a Nenádov gyerek halála körülményeinek leírását.

A végtelen megközelítésének kísérlete lépten-nyomon felbukkan a regényben. Stanci bácsi a végletek kiegyenlítéséről filozofálgat, amelynek alapján a szerző törekvése értelmezhető a gyermekkorhoz, még inkább az öregkorhoz való közelítéseként. Az intézetis növendékekhez igen közel álló Stanci bácsi próféciai az emberben egyszerre meglévő jóról és rosszról, mennyről és földről, belépés és kilépés, valamint mozgás és mozdulatlanság azonosságáról eleven ismeretekként élnek a gyermekekben, élményeik és ezekből fakadó gondolataik azonosak az idősekével, tapasztalataik szükségszerűen egy irányba mutatnak, és „*ezzel a kör bezárult*”. Vesta Vera nyolcadikos (a nyolcas fektetve a végtelen jele), Lisa szemében a telihold ragyog, mely legalább annyira kerek, mint a Nenádov gyerek sírkövére csak nehezen felvett O betű. Ugyanerre mutat, hogy az intézetisek világgá akarnak menni, csakúgy, mint Lisa és a narrátor vagy Lisa és az amerikai, valamint az, hogy a megtisztulás különböző rítusai egyforma hitelességgel mutatkoznak meg a regényben: a szerző más műveiben is hangsúlyos hóeséstől kezdve a jégesőn át a gyakran felbukkanó tűzön keresztül egészen a koromig terjed az erre utaló elemek sora.

Az egyes fejezetek kerektségén túli, a szövegegészre vonatkozó formai egység a keretfejezetek analógiájában is megmutatkozik. Az első fejezetben a narrátor még gyermek, intézetis társaival a Bibliába mélyedő vasutas titkait fürkészi a bakterház repedt tükrén keresztül. Az utolsó fejezetben a vasutas szerepét maga az elbeszélő tölti be, s a körülötte bábáskodó gyermekek az ismétlődést, a soha véget nem érést, a történetek

ciklikusságát tudatosítják benne. Az egyes szám első személyű, közvetlen narráció pedig mintegy az újraolvasás gondolatát, akár az erre való felszólítást is felidézi az olvasóban: „ez lenne hát a nagy ismétlődés, gondoltam.”

Kiss László

